

Derkovits Gyula (1894-1934)*Halász, 1927*

Olaj, aranyfüst alapon, vászon,
36,5x33,5 cm
Jelezve jobbra lent:
Derkovits Gy. 1927

Kikiáltási ár: 4 500 000 Ft
18 000 EUR

Proveniencia:

• egykor Triznya József
gyűjteményében.

Feltehetően kiállítva:

• XCI. Csoportkiállítás,
Budapest, Ernst Múzeum,
1927. szeptember, katalógus: 61.

Az emigrációból hazatérő Derkovits festészete

Derkovits és felesége 1926-ban, három éves bécsi emigrációból Budapestre hazatérve, előbb az Üllői úton, majd Újpesten laktak, otthonnak alig tekinthető, műteremnek pedig végképp alkalmatlan albérletekben. A közeli óbudai hajógyár nyüzsgő világa, a művész számos festményének és rajzának vált ihlető forrásává ebben az időszakban. Az 1926-27-ben született művek gyűjteményes bemutatására az Ernst Múzeum 1927. szeptemberi csoportkiállításán került sor. A tárlat katalógusa Derkovits negyvenegy, különböző technikájú alkotását sorolja fel, valamint a művész festészetéről adott nyilatkozatát is tartalmazza: „*Képet festeni annyit tesz, mint egy síkon, tehát két dimenzióban tiszta festészeti elemekkel, vonallal és színsíkokkal, a síkot mint egyedüli monumentális festészeti formát tiszteletben tartani. Festészetemet minden illuzionisztikus elemtől megszabadítani akarom, mert szerintem csak úgy jöhet létre egy erős festészet, ha tisztára festői formákkal dolgozunk és festjük az élet jelenségeit mindenhol, hogy mentül intenzívebben tudjuk magunkat kifejezni.*” (Derkovits, 1927)

A kollázs és montázs technikáinak hatása Derkovits művészetére

„... 1928 márciusában egy este füstölt halat vettem vacsorára. Az asztalra tiszta konyharuhát terítettem, elhelyeztem rajta a tányérokat, a kést és a halat. A hal pikkelyei a füstöléstől patinásan aranylottak a lámpa fényében. Gyula megbűvölten nézte és szemén láttam, hogy már komponál... Rakosgatni kezdett – s a vacsoránkból csendélet lett.” – írja a *Halas csendélet* első, 1928-ban készített változatának születéséről Derkovits felesége, *Mi ketten* címen megjelent visszaemlékezésében. A különböző anyagok – celofán, ezüstfólia, karton, stb. – felhasználásával alkotott kollázs egyedülálló, de nem előzmények nélküli a művész életművében. Az itt bemutatott, 1927-ben festett *Halász* című képe a némafilmek eszköztárából kölcsönzött montázstechnika hatását mutatja. A húszas évek orosz filmművészetének egyik legdöntőbb elméleti és gyakorlati problémája a montázs volt. Szergej Eizenstein korai némafilmjeiben is – köztük az 1925-ben készült, majd egy évvel később Magyarországon is bemutatott *Patyomkin páncélosban* – a montázs filmművészeti alkalmazásának lehetőségeit kutatta. Az egymásra vetített, egymáson áttűnő képek-képsorok, filmes megoldásai Derkovits festészetére is erőteljes hatást gyakoroltak. A *Halász* kompozíciója síkba transzponált formák egymás mellé, fölé és mögé rétegzéséből bontakozik ki. A montázstechnikában rejlő lehetőségek Derkovitsot is különleges formai megoldásokra ösztönözték. A premier plámban ábrázolt pipázó férfi feje az öt eltakaró hal formájával egészül oválissá; egy másik, zsinóron függő halnak pedig a farokuszonya képez a háttérben haladó csónakban álló evezős lábaihoz hasonló formát. A kompozíció minden eleme formailag és szimbolikusan is összetartozó egységet alkot.

„Vér és arany”

„*Izgatta képzeletét az arany alkalmazása a piktúrában. Első esetben egy zugligeti tájképen kísérletezett vele; az erdő fái között besugárzó nap fényét porarannyal dörzsölte be. Az egyházi művészetben látottak indították kísérletezésre. – Miért ne lehetne alkalmazni a polgári művészetben, mikor a világi életben a vagyont gyűjtőknek az arany az istene... – mondotta.*” – írja Derkovitsné emlékezéseiben. Derkovits a *Halász* teljes, alapozott felületét az ikonfestészeti hagyományokat követve, aranyfüstlemezzel borította be, mely azután különböző intenzitással tör elő a csupán néhány színnel, köztük az alvadt vére emlékeztető angolvörössel megfestett képen. Az egész élete folyamán elképzelhetetlen nélkülözések között dolgozó művész megrendítő gesztussal választotta a gazdagságot szimbolizáló színaranyat festményének alapjául. A *Halász* elkészültének évében meghiúsult egyházi megrendelés okozta csalódás lehetett az egyik fő lélektani mozgatórugója e profán „szentkép” megalkotásának. A halász és a hal őskeresztény szimbólumát Derkovits szociális jelképpé alakította, a társadalom peremén élők világát választva témául, megrázó egyszerűségű és szívbemarkolóan őszinte festményén. „*Össze kell kötni a képzőművészetet a mondanivalóval, mert az embernek biztosan van közölni valója. Mint festőnek és mai embernek érzem, hogy kötelességem az életünk és társadalmunk jelenségeit maradék nélkül kifejezni. Azt hiszem, hogy teljesítem is ezt, mikor az aktualitásokat tudomásul veszem.*” (Derkovits 1927)

Rum Attila

